



CZARNA LEGENDA

inkwizycji



STEREOTYP

Przez wieki narastania mitu wokół inkwizycji, stała się ona symbolem nietolerancji Kościoła wobec wolności myśli i suwerenności działania. Dziś wciąż postrzegana jest często jako tajna policja religijna, która brutalnymi metodami miała zwalczać wszelkie przejawy krytycyzmu wobec panującego porządku. Poprzez skojarzenie z płonącymi stosami, torturami i przesładowaniami widziana jest jako źródło przemocy na tle religijnym.

Tymczasem inkwizycja katolicka zapobiegała takim zjawiskom!

A detailed illustration of a medieval town, likely a cathedral city, featuring numerous stone buildings with gabled roofs, a prominent tall tower with a conical roof, and a church spire. The scene is set in a hazy, atmospheric environment. The illustration is partially obscured by a white diagonal shape on the left side of the slide.

ŹRÓDŁA CZARNEJ LEGENDY

Na zbudowanie mitu inkwizycji złożyło się wiele czynników.

W średniowieczu system polityczny był ściśle związany z religią. Wykroczenia przeciwko niej uznawane były zatem za zdradę stanu i działanie wymierzone przeciw jedności państwa. Herezje stanowiły więc zagrożenie nie tylko dla autorytetu Kościoła, ale też państwa i porządku społecznego, dlatego już władcy świeccy ustanawiali surowe kary za głoszenie poglądów niezgodnych z nauką Kościoła.

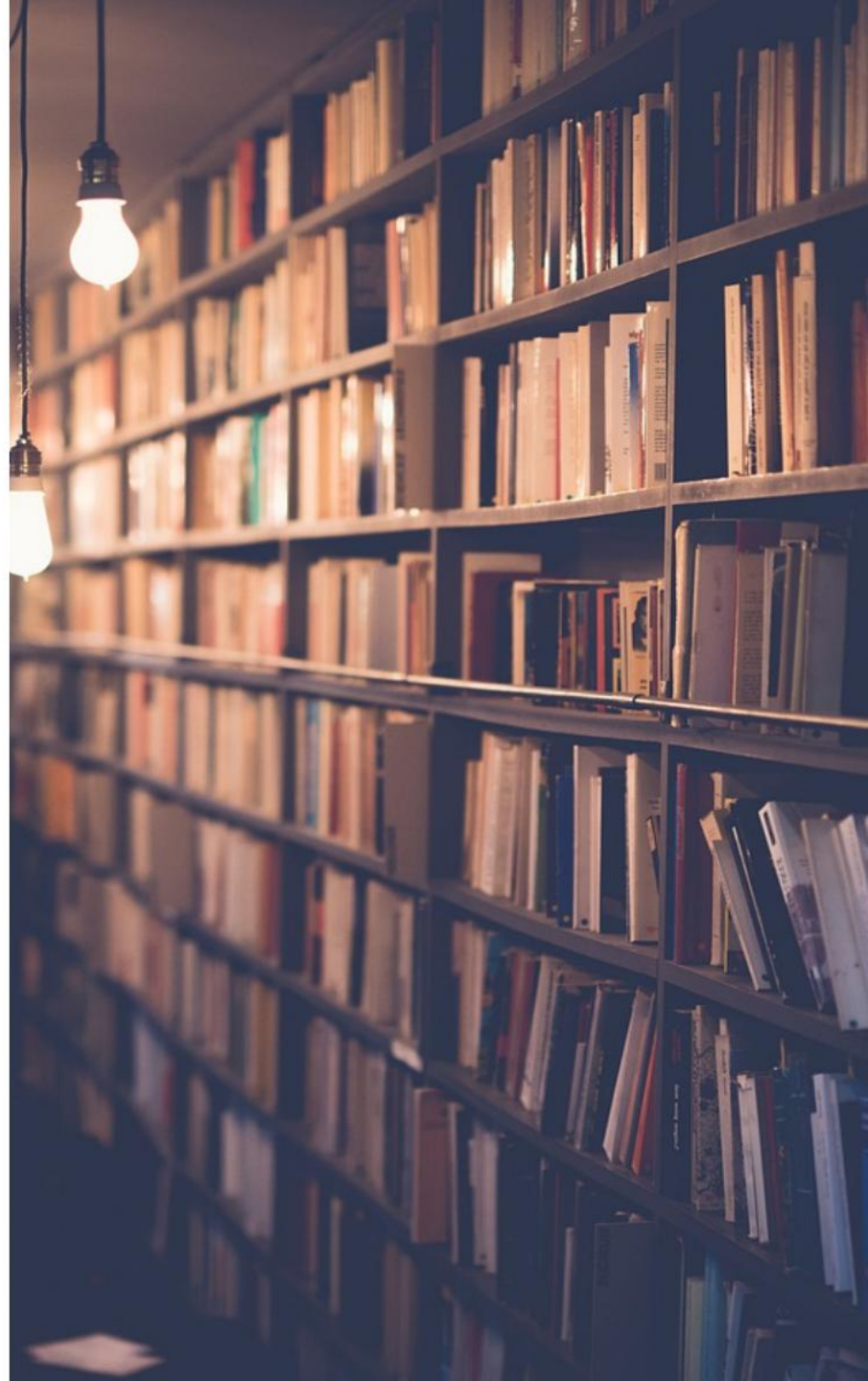


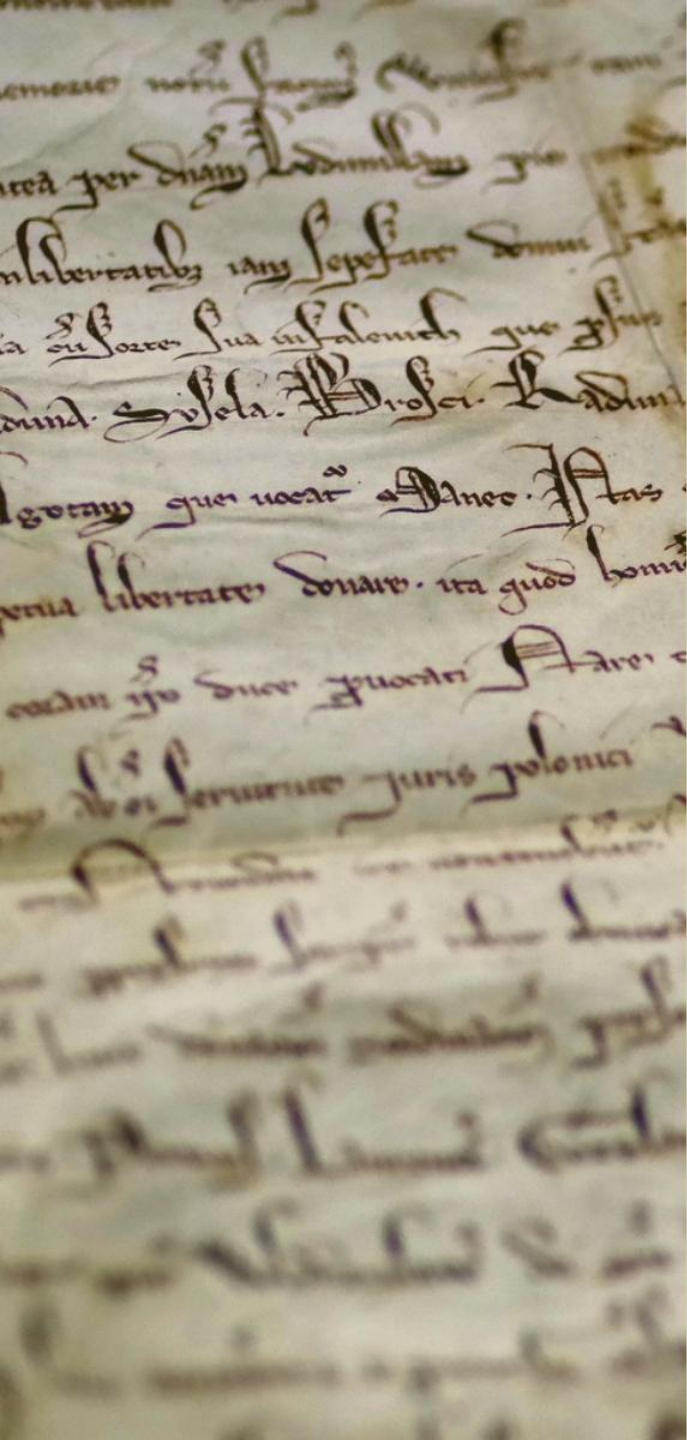
Kolejna fala heretyckich poglądów wzbierająca od X wieku doprowadziła do stopniowego zaostrzania kar wobec osób je głoszących. W tradycji Kościoła zwyczajowo kwestie herezji rozstrzygano poprzez prowadzenie dyskusji, polemik i obrady synodów, jednak wobec powstawania nowych, nierzadko rewolucyjnych idei potrzebna była bardziej zdecydowana reakcja. I tak powołano do życia instytucję inkwizytorów.



Do zbudowania czarnej legendy przyczyniła się szczególnie inkwizycja w Hiszpanii, gdzie w XVI w. stała się narzędziem władców do eliminowania wrogów politycznych, których widziano w innowiercach – zwłaszcza muzułmanach, Żydach i protestantach. Tam władza świecka powoływała swoich własnych inkwizytorów, którzy nie zawsze stosowali się do zaleceń papieża.

Motyw inkwizycji był też często wykorzystywany w sztuce, gdzie mieszał się z fikcją. Przykładami z literatury mogą być tu powieści: „Bracia Karamazow” Fiodora Dostojewskiego i „Imię róży” Umberta Eco. Obrazowość tych przedstawień mocniej oddziałuje na świadomość ludzi niż fakty historyczne. Przyczynia się to do podtrzymania pewnego stereotypowego wyobrażenia na temat inkwizytorów.



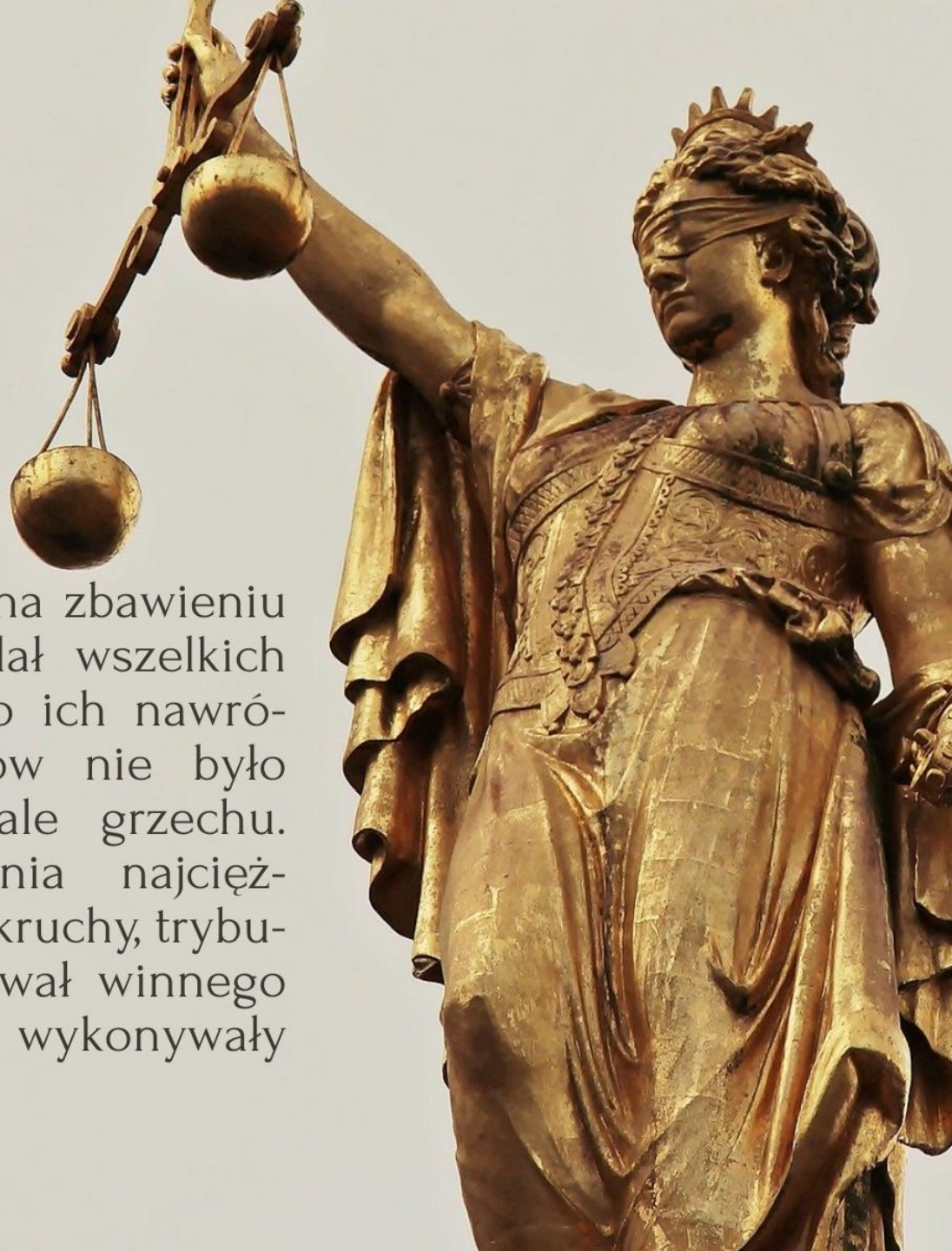


ZADANIA INKWIZYCJI

Powołanie trybunałów kościelnych podlegających papieżowi miało służyć ochronie niesłusznie oskarżonych o herezje. Władcy świeccy często wydawali dekryty przewidujące surowe kary dla heretyków, orzekane bez procesów i prawa do obrony. Powołanie inkwizycji zdjęło z aparatu państwowego obowiązek dbałości o czystość doktryny chrześcijańskiej. Zapobiegało to także samosądom i ordaliom, czyli tzw. sądom Bożym. Polegały one na tym, że dla oczyszczenia z zarzutów poddawano oskarżonego różnym próbom, np. wody, żelaza, czy pojedynku sądowego. Kościół oficjalnie zakazał stosowania ordaliów w roku 1215.

Inkwizycja została powołana do istnienia, by chronić wiernych przed zamętem i popadnięciem w błąd, a w konsekwencji przed utratą życia wiecznego.

Kościółowi zależało także na zbawieniu heretyków, dlatego dokładał wszelkich starań, by doprowadzić do ich nawrócenia. Celem inkwizytorów nie było zwalczanie grzeszników, ale grzechu. W wypadku udowodnienia najcięższych przewinień i braku skruchy, trybunał inkwizycyjny przekazywał winnego sądom świeckim, które wykonywały najsurowsze wyroki.





INKWIZYTOR

Powszechne wyobrażenie o inkwizytorach każe nam widzieć ich jako bezwzględnych oprawców, żądnych krwi sadystów, fanatycznych mnichów ślepo wykonujących polecenia papieży. Tymczasem wymagania wobec inkwizytorów były bardzo wygórowane. Inkwizytorami było wielu świętych Kościoła, m.in. Piotr z Werony, Piotr Arbués, Dominik Guzman czy Jan Kapistran.

Dla dokładnego i ostrożnego badania spraw musieli być to ludzie wykształceni, cieszący się nieposzlakowaną opinią, posiadający doświadczenie życiowe (musieli mieć skończonych przynajmniej 40 lat). Obowiązywał ich zakaz noszenia broni i powściągliwość w rozrywkach. Byli mianowani przez papieża, a wyroki ustanawiali w porozumieniu z biskupami, którzy wraz z notariuszami czuwali nad rzetelnością ich pracy. Za wszelkie nadużycia inkwizytorom groziły kary, np. ekskomunika i zwolnienie z urzędu.





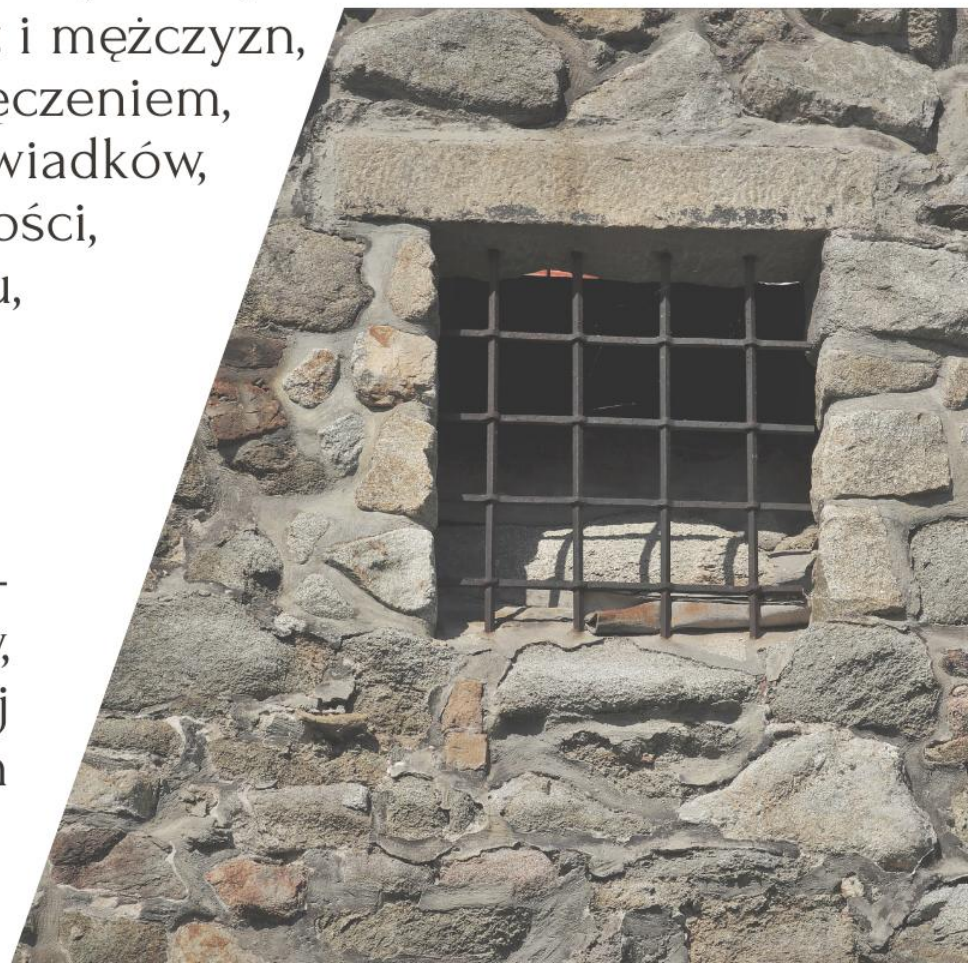
PRZEBIEG PROCESU I POBYT W WIĘZIENIU

Pochwyceni przez władzę świecką przestępcy często podawali religijne motywy swoich występków lub celowo przyznawali się do głoszenia herezji. Sądownicze i więzienne praktyki inkwizycji były łagodniejsze niż w ówczesnych sądach świeckich. Trafienie do więzienia inkwizycji dawało gwarancję sprawiedliwego śledztwa i dobrego traktowania, na co nie można było liczyć ze strony instytucji państwowych.

Święta Inkwizycja wprowadziła wiele przywilejów, które uważane są za zdobycze współczesnego sądownictwa i więziennictwa:

- prawo do zapoznania się z oskarżeniami,
- możliwość odmowy składania zeznań wobec bliskich,
- prawo odwołania do Stolicy Apostolskiej w wypadku zastrzeżeń co do bezstronności sędziów,
- oddzielne więzienia dla kobiet i mężczyzn,
- zwolnienie z więzienia za poręczeniem,
- powoływanie wiarygodnych świadków,
- zasada domniemania niewinności,
- zapewnienie obrońcy z urzędu,
- dokładne badanie donosów,
- ochrona świadków,
- obdukcje lekarskie.

Uwięzieni mogli liczyć na przepustki, zwolnienie z podatków, możliwość korzystania z własnej służby i konsumpcji ulubionych potraw i napojów.

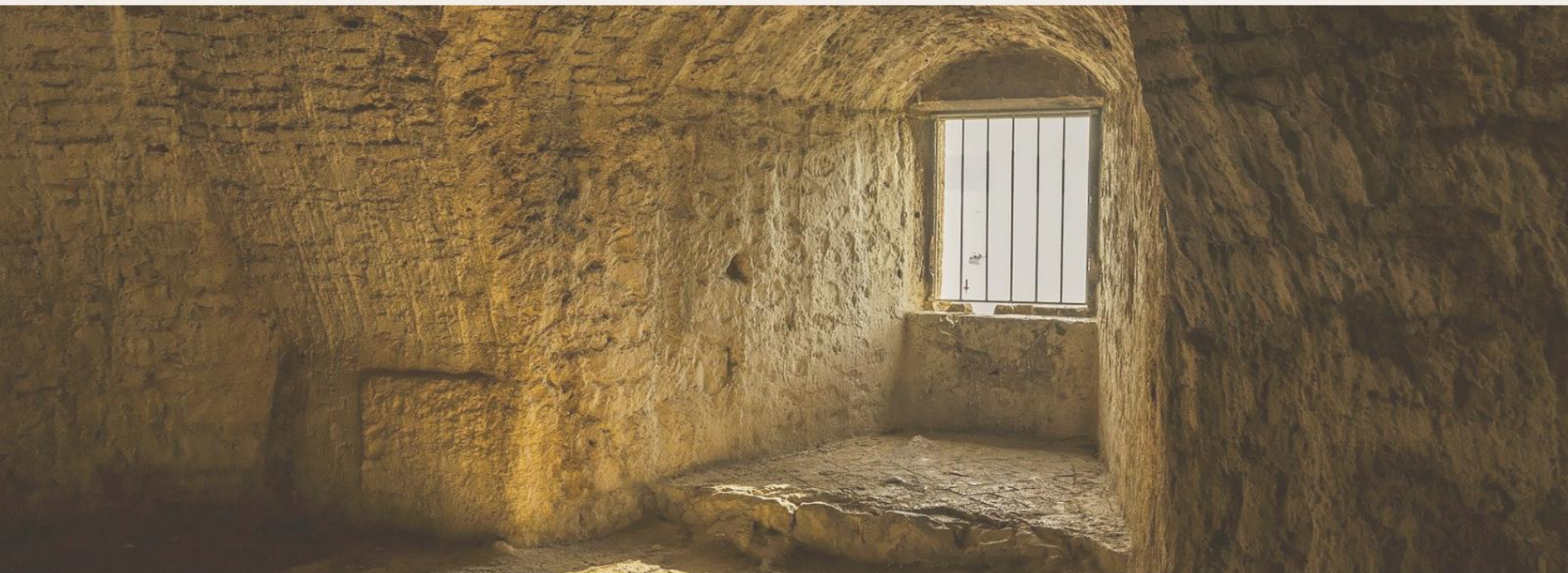


TORTURY

W średniowieczu spalenie na stosie było obecne w katalogu kar sądów świeckich za różne przestępstwa. W XVI i XVII w. powszechne było też stosowanie tortur. Tymczasem Kościół dopuszczał takie praktyki w nielicznych, ściśle określonych przypadkach: wobec oskarżonych o najcięższe przewinienia (ale nie wobec podejrzanych!), którzy mimo dowodów odmawiali przyznania się do winy. Zgodę na to musieli wyrazić wszyscy sędziowie biorący udział w procesie i miejscowy biskup.



Zeznania uzyskane w wyniku tortur nie mogły stanowić materiału dowodowego, a oskarżony mógł je odwołać. Stosowane praktyki nie mogły doprowadzić do śmierci lub okaleczenia. Najczęściej wykorzystywaną przez inkwizycję metodą torturowania było odmawianie oskarżonemu posiłków. Kościół zabraniał tortur wobec dzieci, ciężarnych kobiet i starców, co było praktykowane w sądach świeckich.




Na heretyków inkwizycja nakładała raczej kary kanoniczne: zobowiązanie do modlitwy, postu, jałmużny, odbycia pielgrzymki pokutnej, złożenia datku pieniężnego na budowę lub odnowienie obiektów sakralnych, wykonanie obrazu, czy zakup elementów wyposażenia kościoła (np. świec), publicznego wyznania winy, czy czasowego odosobnienia w klasztorze, choć w tym wypadku dopuszczalne były odwiedziny przez współmałżonka.





Mity o inkwizycji stają się często argumentami przeciwników Kościoła instytucjonalnego i utwierdzają ich w negatywnym nastawieniu wobec tradycyjnych praktyk religijnych. Ważne jest głoszenie prawdy, uwzględniające też uznanie błędów popełnionych przez ludzi przynależących do Kościoła. Mimo że rozmiar krzywd wyrządzonych przez inkwizycję był znacznie mniejszy, niż funkcjonuje to w obiegowej opinii, nie można zapominać, że niesprawiedliwości miały jednak miejsce.



DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

powered by

